

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1907

Ny följd * X årg.

Häft. 16.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

Hemarbetsförhållanden. En social vidräkning.

F. E., »Fabriksarbeterskan» af *M. Anholm*. II.

AIVVA UPPSTRÖM, »Den stora vreden». Några ord om Olof Högbergs Norrlandsepos.

Från kvinnovärlden: Finlands landtdagskvinnor. — Den stora rösträttsdemonstrationen i Edinburg.

Föreningsmeddelanden.

Bilaga: Testamentsformulär.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1907.

Kjellbergiska Skolan

Till att för luktinnnet delja illaluktande gaser äfvensom att förhindra förruttelse användas ofta giftiga flyktiga ämnen. Försök det *giffria* preparatet Salubrin! Man kan med lätthet både förekomma och borttaga till och med liklukt, om man på ändamålsfabrikat. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speperi- och Färgaffärer. Partilager hos

Under sommaren.
enligt sätt använder uppfinnarens
Geijer & C:o, Stockholm.

Kvinnliga juridiska byrån

Vallingatan 12.

A. T. 143 23.

Boutredningar, Inkasseringar, Förlikningar, Rättgångar, Egendomsförsäljningar, Affärsöfverlåtelser, Legala handlingars uppsättande, Juridiska uppdrag af alla slag.

Kontorstid kl. 1/2 10—4.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa material.

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. Gust. Pettersson,

52 Drottninggatan 52.

Fröken Nanny Hårds af Segerstad

SJUKHEM,

STOCKHOLM, Sibyllegatan 46—48, 4 tr. (Hiss).

Hemmet emottager konvalescenter och invärtes sjuka, men inga smittosamma sjukdomar. Hemmet i alla afseenden förstklassigt.

Rikstek 88 44.

Allm. tel. 99 44.

ULLGARN

Svenskt och Engelskt för hand och maskinstickning samt väfnad, Hamburgergarn, Zéfir-, och Kastorgarn, Carmen-, Tua-, och Andalusigarn till Schalar. Oblekt, Blekt, och Crémefärgadt Fiskegarn till Gardiner, Glansgarn, Mattvarp, Mattskedar och finare Väfskedar, allt till lägsta priser i

Axel Hindersons Garnbod.

Hötorget 13.

Anonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Riks. Tel. 97 83.

Målarskolan

38 Smålandsgatan
2 tr.

Lektioner gifvas dagligen uti Akvarell-, Gobelin-, Olje- och Porslinsmålning, Gyllenläder och Läderplastik.

Anmälningstid 10—

Telef. Brunkebg 62.

Obs! Välsorteradt lager af Porslin samt färger för målning. Bränning af Porslin utföres.

Emma Nordberg & Augusta Peterson.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkassarar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Nytt i Bokhandeln.

Sionstoner. Sångbok för den kristliga andakten, ny tillökad upplaga, innehållande åttahundra sånger och psalmer, tryckt på *mycket fint papper*: inbundna i chagrins. rödsn., runda hörn 2: 25, i chagrins. guldsn., runda hörn 2: 50.

Nya Testamentet med Psaltaren och Sionstoner, tryckta på *mycket fint papper* och bundna i ett band: klotb. rödsn., runda hörn 2 kr., klotb. guldsnitt, runda hörn 2: 25; spalt. chagrins. rödsnitt, runda hörn 3 kr., spalt. chagrins. guldsnitt, runda hörn 3: 25; äkta chagrins. guldsnitt, runda hörn 4: 50 och kalfskinn guldsnitt, runda hörn 5 kr.

Bibeln, (N:o 10), i *fickformat* 12,5 × 9 cm., endast 1,5 cm. tjock, tryckt å fint engelskt papper, inb. i mjuka vackra band från 3: 25 till 5: 25.

Nya testamentet (N:o 3), *nystavad skolupplaga* med eller utan Psaltaren, från 80 öre till 1: 40.

Älsken icke världen. Predikan, hål- len för utvandrare i Liverpool den 9 oktober 1906 af ärkebiskop J. A. Ekman. Häft. 15 öre.

Bibliska tids- och stridsfrågor, ut- gifna af professor A. Kolmodin. Häftet II innehållande: *Behöfva vi Kristus för en verklig gemenskap med Gud?* Af d:r Ludvig Lemme. Geh. Kirchenrat och Professor i Heidelberg. Bemyndigad öfvers. Pris 50 öre.

Trons lydnad. En serie bibel- och missionsstudier, hål- len i Blasieholmskyrkan i januari 1907 under medverkan af Joh:s Rinman, Joh:s Lindgren, Fr. Hammarsten och Sam. Thysell. Häft. 80 öre, kart. 1 kr. klotb. 1: 25.

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, STOCKHOLM 3.

Följande småskrifter kunna erhållas genom **Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå**, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkraf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af *Gertrud Adelborg*. Pris 10 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnoolycka af *Anna Sandström*. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af *Anna Sandström*. Pris 10 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af *Natanael Beskow*. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af *Anna Whitlock*. Pris 10 öre.

Hvarför är motståndet mot kvinnans politiska rösträtt oberättigadt? af *H. Borelius*. Pris 10 öre.

Principerna för kvinnans rösträtt af *L. Wahlström*. Pris 10 öre.

Hur bör den svenska kvinnan bereda sig för den politiska rösträtten? af *A. Whitlock*. Pris 5 öre.

Lärdomar af den kvinnliga rösträttsrörelsen af *L. Wahlström*. Pris 10 öre.

Några manliga inlägg i den kvinnliga rösträttsfrågan. Pris 15 öre.

Den kvinnliga rösträttsrörelsen. Minneslista. Pris 3 öre.

Till regeringen från svenska kvinnor ingiina skrivelser i rösträttsfrågan 1905—1906. Pris 25 öre.

Strödda intryck från den internationella kvinnorösträttskongressen i Köpenhamn af *A. M. Holmgren*. Pris 10 öre.

Hvarför skola kvinnorna vänta? af *F. Stéenhoff*. Pris 10 öre.

Svenska kvinnans kommunala rättigheter och skyldigheter af *Gustaf A. Aldén*. Pris 10 öre.

Den svenska kvinnans rättsliga ställning. Kort redogörelse för nu gällande lagstiftning af *Georg Stjernstedt*. Pris 60 öre.

De kvinnliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Fredrika-Bremer-Förbundets 20-årsmöte 12—14 januari 1905. Pris 25 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex.

Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

Hemarbetsförhållanden.

En social vidräkning.

Vintern 1905—06 pågick i Berlin en utställning af ovanlig art. Utställningsföremålen utgjordes af hemarbetsartiklar af skilda slag jämte uppgifter på det pris, som för hvarje vara betalats åt arbetaren. Siffror tala, plägar man säga, och dessa siffror talade verkligen ett mäktigt språk. Inga lamentationer i tryck eller från talarstolen kunde vara mera öfvertygande än dessa enkla, nakna siffror, som oemotsägligt vittnade om utsvettningssystemets elände. Det sades att Tysklands kejsarinna, djupt gripen, tog del af utställningsföremålen och mer än en gång stannade inför en mer än vanligt sägande siffra med utropet: »Är detta möjligt!»

Världspressen spred kännedomen om den ovanliga utställningen, och den idé, som legat till grund för densamma, öfverfördes därmed till andra länder. Berlinutställningen är ej längre ensam i sitt slag. En hvar, som i dessa dagar besöker vår hufvudstad, har tillfälle att se en liknande, den som i början af oktober öppnades på föranstaltande af Centralförbundet för socialt arbete. Redan i april månad 1906 tillsatte C. S. A., dels på uppmaning från flera håll, dels på grund af förslag, som väckts inom själva styrelsen, en kommitté, hvars uppdrag var att företaga en undersökning af hemarbetarnes ställning i Sverige, samt att, om så ansågs lämpligt, anordna en utställning af hemarbetsalster.

Sedan man genom frågeformulär, utsända till ett stort antal fackföreningar, gjort sig underrättad om, i hvilka yrken hemarbetet i någon väsentlig mån förekom, samt fått visshet om, att en utställning af hemarbetsalster allmänt ansågs önskvärd och behöflig, gällde det att börja med undersökningen. Några för saken intresserade personer, äfvensom flera fackföreningar och fackförbund, bidrogo med penninggåfvor till företagets realiserande. Ledningen af undersökningen, utarbetandet af en broschyr, som redogjorde

för undersökningens resultat, samt inköpen för den tilltänkta utställningen, anförtroddes åt en i sociala värf väl förfaren person, fröken Gerda Meyerson, medan undersökningens detaljer till största delen utfördes af frivilliga krafter.

Som känt är, blir alltid en dylik undersökning förenad med stora svårigheter. Enquëten mötes på många håll af misstro från arbetarne, som dels frukta att genom ett uppenbarande af sina dåliga arbetsvillkor råka illa ut hos arbetsgifvarne, dels sakna insikt om undersökningens gagn och därför afstyrka en inblandning i sina privata förhållanden. Kommittén har därför icke lyckats erhålla en så omfattande öfverblick af det svenska hemarbetets ställning, som den skulle ansett önskelig, men det vunna resultatet ger dock ett tydligt begrepp om förhållandena i en hel del yrken.

* * *

Undersökningen har omfattat 905 arbetare, 100 män och 801 kvinnor, i 4 fall har könet ej uppgifvits. Arbetsgrenarna ha varit olika sömnadsyrken, trikåstickning, väfnad och skomakeri, jämte en del andra mera sparsamt representerade yrken. Genom de frågeformulär, som användts, har man bl. a. sökt erhålla uppgift om arbetarnes ålder, kön, hemort och civilstånd, antal arbetstimmar per dag och vecka, arbetstid och arbetslön per styck och dussin, afdrag och utlägg i en eller annan form, medelförtjänst per vecka, kostnaden för verktyg, uppgift å möjligen medarbetande familjemedlemmar eller andra personer, uppgift om arbetarens bostadsförhållanden, uppgift om arbetet utföres direkt till arbetsgifvaren eller förmedlas genom mellanhänder, minutpriset i handel å de föremål, som förvärfvats för utställningen m. m.

Resultatet af denna grundliga och mödosamma undersökning föreligger nu dels i den omnämnda hemarbetsutställningen i Stockholm, dels i en af C. S. A. utgifven 175 sidor stark broschyr med titeln: *Svenska hemarbetsförhållanden, en undersökning utförd som grund för Centralförbundets för socialt arbete hemarbetsutställning i Stockholm, oktober 1907. Under fleras medverkan utarbetad af Gerda Meyerson.*

Utställningen och broschyren kunna ju sägas komplettera hvarandra, ty medan den förra utgör ett det mest talande åskådningsmaterial, innehåller den senare en statistisk utredning af de undersökta förhållandena. Mer än halfva broschyren upptages af tabeller öfver de olika yrkena. Fröken Meyerson yttrar själf på tal om

broschyren: »Mängden af siffror i denna bok kommer måhända att afskräcka mången att ta del af dess innehåll. Men dessa skenbart så torra siffror tala ofta ett gripande språk. De berätta den ena lefnadshistorien efter den andra af ungefär samma innehåll, de berätta om det lif de lefva rundt omkring oss, dessa de sämst ställda af våra medmänniskor, om hvilkas tillvaro vi veta så litet, men som hvar och en för sig utgör en kugg i det stora samhällsbjulet. De tala, dessa siffror, om ensamma kvinnor, som från tidigt på morgonen till sent inpå natten sitta böjda öfver sy- eller stickmaskinen och sällan lämna sin torftiga kammare annat än för att afhämta och aflämna arbetet. Unga flickor med bleka, ihåliga kinder och matta ögon, gamla gummor med krökta ryggar och darrande fingrar, stickerskor, sömmerskor, väfverskor, nåtlerskor och alla dessa, som ha lika brådt, som knappast unna sig några måltidsraster, utan ta en bit mat då och då under arbetet, om alla dessa kunna siffrorna berätta. Eller om hustrur, som med uppjudande af sina yttersta krafter, vid sidan af allt arbete i hemmet, söka genom dåligt aflönadt sömnadsarbete få någon liten slant att öka familjens knappa inkomst med, eller som med sådant arbete måste försörja supiga män eller af pliktförgätna fäder öfvergifna barn. — — — Eller om svårigheten ena gången att få arbete, andra gången att på den knappt tillmätta tiden kunna hinna det antal artiklar arbetsgifvaren fordrar.»

Siffrorna förtälja ytterligare om otroligt låga arbetslöner och otroligt uppdrifven raskhet i arbetets förfärdigande. Det finns sömmerskor, som sy och klippa blusar å *1:25 per dussin* och som uppdrifvit sin färdighet så långt, att de, klippningstiden oberäknad, medhinna ett dussin på $10\frac{1}{2}$ timme. Skjortor sys till 1 kr. dussin, handsyddas säckar till 3,50 per hundra o. s. v. Naturligtvis äro dessa siffror valda bland de allra lägsta, men man har sökt kontrollera riktigheten af uppgifterna genom att jämföra dem med hvarandra. Om t. ex. ett tiotal arbeterskor uppgifva samma arbetslön och arbetstid för samma sak, har man ju orsak att anse uppgiften tillförlitlig. En förklädssömmerska säger sig sy med blott korta raster från 6 på morgonen till 1 på natten, en som syr barnklänningar och kjolar kommer med 17—18 timmars arbetsdag och någon hjälp af ett par barn ej upp till högre arbetslön än 16 kr. i veckan. Det är klart, att de, som ej arbeta direkt till arbetsgifvare utan till »mellanhänder», ha de allra sämsta villkoren.

Kort före utställningens öppnande och utgifvandet af C. S. A:s broschyr innehöll Social tidskrift en artikelserie, som under det gemensamma namnet »I hemarbetsfrågan» nu utgifvits i särtryck. Olika författare ha här lämnat sina bidrag under följande rubriker: »Svenska hemarbetsförhållanden», »Hemarbetet och lagstiftningen», »Hemarbete och Kooperation» samt »Hem för hemarbetare». Några synpunkter, som framställas i den andra af dessa artiklar, (af banktjänstemannen M. Marcus), synas värda ett särskildt beaktande. Förf. framställer här såsom önskemål, att hemarbetarna i likhet med de industriella arbetarna blefve *registrerade*, d. v. s. upptagna på ett register, som hålles tillgängligt för yrkesinspektören och årligen tillsändes honom, på samma gång arbetarne själfva ålades att anmäla namn och adress hos yrkesinspektionen, ett system, som förekommer i England, Australien och Förenta staterna och utgör en kontroll af arbetsgifvarens uppgifter.

En dylik registrering skulle ha till följd en bostadsinspektion, som vore lika mycket till arbetarnes bästa som till den köpande allmänhetens intresse, då spridandet af sjukdomsfrön därigenom i många fall skulle kunna förebyggas. En sådan inspektion är naturligtvis vida enklare att genomföra i städerna än på landsbygden med dess långa afstånd och svåra kommunikationer, men äfven här bör den, menar förf., med god vilja kunna genomföras. I flera af Nordamerikas förbundsstater tillämpas sedan mer än ett tiotal år licensskyldighet för hemarbetare samt en begränsning af arbetet till familjens egna medlemmar, hvilket, i förening med en regelbunden och effektiv bostadsinspektion, har afvärvat åtskilliga af hemarbetets sanitära vådor både för arbetarna och allmänheten.

En annan åtgärd, som borde kunna gå hand i hand med registertvånget, vore att äfven göra hemarbetarna delaktiga af den obligatoriska försäkringen. I Tyskland är redan ett steg taget i denna riktning.

Reformernas kärnpunkt förblir dock *lönefrågan*, d. v. s. fastställandet af en minimilön för hvarje slag af arbete. Lagstiftningen i tvänne australiska stater, Victoria och Nya Zeeland, kunna härvidlag lämna uppslag i ämnet. I Victoria föreskrifver lagen inrättande af särskilda kommissioner af arbetsgifvare och arbetare för bestämmande af tim- och stycklöner. I Nya Zeeland tillkommer det lokala förlikningsnämnder samt en skiljedomstol som öfverrätt att bilägga arbetstvister samt fastställa lönerna.

I artikeln »Hemarbete och Kooperation» betonas, att hemarbetarnes ställning skulle väsentligen förbättras genom afskaffande af mellanhänder och bildande af kooperativa företag. I utlandet finnas också en hel del sådana sammanslutningar, som åstadkommit mycket godt. Men största svårigheten är konkurrensen med fabriksarbetet med dess högt uppdrifna yrkesskicklighet.

* * *

Hemarbetsutställningen har, som ganska naturligt är, icke gått fri från klander från arbetsgifvarnes sida. Man har talat om »vilseledande uppgifter», om »missriktad filantropi» o. s. v. Anordnarna af utställningen torde dock ej ha svårt att rättfärdiga sig och gifva tungt vägande skäl för sitt företag.

Naturligtvis kan det hända, att en del af de gifna uppgifterna ej äro fullt tillförlitliga. Men det kvarstår dock tillräckligt med fakta för att bevisa det »utsvettningsystemet» äfven hos oss förekommer i sorglig utsträckning, och att hemarbetet i allmänhet utföres under synnerligen ogynnsamma förhållanden. Utställningens syfte har ingalunda varit att skada arbetsgifvarne eller utpeka en eller annan bland dessa. Syftemålet är, för att begagna fröken Meyersons egna ord i en tidningsartikel, »främst att visa fakta, visa hurudana hemarbetsförhållandena äro, men äfven att väcka ansvarskänslan både hos publiken och arbetsgifvarne».

Ty äfven den köpande allmänheten har sin del af ansvaret för hemarbetets ståndpunkt. Visserligen kunna vi icke direkt höja de oskäligt låga priserna t. ex. i konfektionsbranschen, men oss tillkommer ansvaret att icke nedpruta varor, som redan förut äro så låga som möjligt, samt att tillse det de sömmerskor, väfverskor och andra arbeterskor, som arbeta direkt åt oss, få en skälig ersättning för sitt arbete. Det är ofta okunnighet om arbetets beskaffenhet, som här får gälla såsom en sorts ursäkt.

C. S. A:s utställning vill i sin mån skingra denna okunnighet, vill upplysa oss om mycket, som vi böra och behöfva veta och väcka en solidaritets- och ansvarskänsla, mäktig nog att skapa en opinion, som bör kunna bana väg för mänskligare och rättvisare förhållanden på detta sorgligt försummade område af vår inhemska näringsflit.

»Fabriksarbeterskan».

Erfarenheter från en studieresa.

II.

I sin redogörelse för de olika institutioner, som i Tyskland upprättats för arbeterskornas bästa, indelar förf. dessa i hem, som upprättats af fabriksfirmor, s. k. *firmaanstalter*, vidare *föreningshem* och slutligen *fortsättningskolor för minderåriga arbeterskor*.

Den största firmaanstalt, som under resan besågs, var den i Mettlach, hvilken rymde 304 arbeterskor, och i hvars största sofsal fanns plats för 113 sängar. I de nyare hemmen är vanligen kasernsystemet öfvergifvet.

Vid arbeterskehemmet i Mettlach, »Schwesternhaus», som förestås af nunnor, erhålla arbeterskorna kost och logi för det billiga priset af 55 pf. per dag, också får firman, som upprättat detsamma, för dess bestånd ikläda sig en utgift, som uppgifves gå till 5 å 6,000 mark årligen.

Firmaanstalternas stora betydelse ligger i de pekuniära fördelar de bjuda arbeterskan, samt den sedliga omvårdnad de bästa bland dem gifva. Däremot lägges i allmänhet ingen vikt vid att hjälpa kvinnorna till personlig utveckling eller gifva dem husliga kunskaper. En åtgärd, som på en del stora fabriker vidtagits och visat sig mycket lycklig, är anställandet af kvinnliga fabriksassistenter, (»Fabrikpfelegerinnen» eller »Vertrauensdamen») som ha till uppgift att vara de unga arbeterskorna till råd och stöd, bibringa dem en del praktiska kunskaper, anordna förädlade nöjen samt vara en förmedlande länk mellan arbetsgifvaren och personalen. Naturligtvis ställer en sådan post stora kraf på finkänslighet och karaktärsdaning, men finnas dessa betingelser, är ju tydligt, att en sådan person kan uträtta mycket godt.

Såväl i Berlin som i flera af Tysklands större städer arbetar en mängd *föreningar*, hvilka satt fabriksarbeterskans höjande på sitt program. Trots alla olikheter ha de det gemensamt att deras förnämsta uppgift är byggande af hem för ensamma arbeterskor, hvarjämte de söka främja sina medlemmars själfverksamhet, så att de upprättade hemmen ej skola bli ansedda som välgören-

hetsinrättningar utan som en deras egen tillhörighet. Såsom ett mönsterhem i sitt slag nämner fru Anholm Arbeterskehospizet i Aachen, hvilket nu ägt bestånd i 25 år. Hospizet rymmer dels öfver 200 helpensionärer, dels ett antal barn, som genomgå en kostnadsfri kurs för blifvande lärarinnor, hvarförutom det har ett samlingsrum för arbeterskeföreningens 232 medlemmar, hvilka här få undervisning i sömnad och husliga sysslor. För helpensionärerna finnes en obligatorisk sparkassa, där allt som ej åtgår till deras underhåll afsättes. Verksamheten inom hemmet skötes af 10 nunnor och 5 tjänarinnor. Undervisningen i husliga sysslor är förlagd till söndagen »efter att medlemmarna genom bevisandet af mässan erhållit absolution för brytandet af söndags-hvilan(!)» Ett visst tycke af kloster hvilar i allmänhet öfver de katolska föreningshemmen, hvilka nästan alltid förestås af nunnor. Som ett undantag nämnes arbeterskehemmet i Kriens i Schweiz, utmärkt för sitt vackra läge, sin hemtrefnad och den glada anda, som där är härskande.

De protestantiska hemmen äro i allmänhet anlagda i mindre skala, och större utrymme är här lämnadt åt den individuella friheten. Arbeterskehemmet i N:r 33 Kottbuser Ufer, Berlin, berömmes såsom särdeles trefligt och väl ordnad. Än mera är detta förhållandet med ett hem i fabriksförstaden Moabit, där personlig frihet i högsta grad är rådande. Likaså lofordas föreningshem i Dresden, Bremen, etc.

Ett särskildt kapitel ägnas åt arbeterskehemmens ekonomi. Naturligtvis vore det idealet, att sådana hem kunde bli självbärande, men kvinnolönernas låga ståndpunkt nödvändiggör att man håller afgifterna särdeles facila. Resultatet blir också, att ytterst få hem bära sig. Vid firmaanstalerna få fabrikanterna träda emellan, vid föreningshemmen den enskilda välgörenheten.

Utrymmet tillåter icke att följa förf:s eljest mycket intressanta redogörelse för de olika hemmens ordningsregler, deras ståndpunkt i religiösa frågor m. m. Vi skola blott i korthet beröra hvad som i utlandet gjorts för att skydda och utbilda den minderåriga fabriksarbeterskan.

Svårigheten att genom föreningsarbetet nå annat än de bättre elementen bland de vuxna arbeterskorna gjorde, att man ansåg sig göra den största insatsen genom att omhändertaga de helt unga. Ett katolskt hem i Köln-Ehrenfeld var det första i detta slag. Under treårig vistelse där utbildas eleverna, som komma

direkt från skolan, i alla husliga sysslor, samtidigt med att de inläras i ett bestämdt yrke, såsom maskinstickning eller linnesömnad, och genom detta förtjäna sitt uppehälle. Tanken utvecklades vidare af professor Zimmer, som tillämpade samma principer i flera hem i Rhenprovinsen, däribland det berömda Dieringhausens Mädchenheim. Då de obligatoriska tre åren gått till ända, har eleven vid sidan af fabriksarbetet hunnit inhämta så mycken huslig kunskap, att hon kan antaga en enklare tjänarinneplats, men om hon önskar utbilda sig vidare, får hon med erläggande af sina i sparkassan gjorda besparingar stanna kvar på hemmet ännu ett år och efter eget val genomgå barnträdgårdskurs, trädgårdsskola eller annat, som sätter henne i stånd att få en god plats. Andan i detta hem är den allra bästa, barnen arbeta i små grupper eller »familjer» under hvar sin »syster». Då flickorna lämnat hemmet och själfva kunnat välja sin bana, har man kunnat konstatera den glädjande omständigheten, att knappast någon af dem öfvergått till fabrikslivet, de allra flesta välja plats i familjer på landet.

* * *

Efter en redogörelse för hvad som i Sverige gjorts för att förbättra fabriksflickornas ställning särskildt genom Hemmen för arbeterskor i Stockholm, fröken Dicksons dito i Göteborg, Kristliga Föreningens af Unga Kvinnor i Malmö, Jonsereds fabrikers samt den af arbeterskorna själfva stiftade Höganäs Kvinnoförening, öfvergår fru Anholm till en sammanfattning af de erfarenheter, som gjorts och de önskemål, som dessa synas peka på. Hon framhåller härvid, att när det gäller höjandet af arbeterskans ställning, bör man knappast börja med att upprätta arbeterskehjem utan att först hafva utfört »ett grundläggande arbete, ägnadt att väcka behovet och längtan efter bättre hemförhållanden».

Ett sådant arbete bör, hvad den vuxna arbeterskan beträffar, tills vidare ha sin tyngdpunkt i »ett uppfostrande, utvecklande, förädlade föreningslif». De försök, som gjorts i vårt land, ha också visat, att de hem, som helt naturligt vuxit fram ur en föregående föreningsverksamhet, kunnat arbeta under långt gynnsammare villkor än de öfriga. Förf. råder därför till att göra början med att samla arbeterskorna omkring sig, bäst att börja smått och försiktigt utan stora ord och program, i en li-

ten lokal, allra helst i sitt eget hem, samt att först bjuda på lättare underhållning, t. ex. musik. Sedan kan man gå till enkla, kortare föredrag, åtföljda af samtal öfver ämnet. Nyttan bör ej få undantränga det välbehöfliga nöjsamma elementet, ej heller bör man endast underhålla utan vädja till medlemmarnas självverksamhet, låta dem vara med om att bestämma öfver sin förenings angelägenheter o. s. v. *) Blir början god och föreningen vinner tillslutning, komma sedan de praktiska frågorna, t. ex. bespisinganstalt och bostadsförmedling, i andra hand och till sist uppstår måhända föreningshemmet, utgånet ur medlemmarnas egen önskan att få ett sådant.

Hvad den minderåriga flickan beträffar, framhålles här, såsom flere gånger skett, äfven i denna tidskrifts spalter, (se t. ex. Dagnys 7:de häfte innevarande år) det stora behovet af en yrkeskola för flickor såsom en fortsättning af folkskolan. Endast genom att grundligt lära de unga ett nyttigt praktiskt arbete undgår man faran att de uppslukas af fabrikslivet. Fru Anholm ser i de förut omtalade Zimmerska hemmen en förebild äfven för svenska förhållanden.

Efter att här ha lämnat ett kortfattadt referat af fru Anholms tänkvärda bok, hänvisa vi hvarje intresserad läsare direkt till densamma. Uppfylld som den är af intressanta detaljer och väckande tankar öfver ämnet, bör den icke förfela att göra ett ganska djupt intryck på en hvar som inser nödvändigheten af att något göres för att afhjälpa de ödesdigra missförhållanden, hvarom här är fråga.

*—

F. E.

» Den stora vreden. »

Några ord om Olof Högbergs Norrlandsepos.

Medgång och motgång omskiftande ha följt Olof Högbergs stora arbete, vår diktnings länge väntade Norrlandsepos. För sin förf. vardt det ett lifsverk, som kräfde möda och umbäranden i långa år. När det äntligen blifvit färdigt, ville länge ingen förläggare

*) För Dagnys läsare torde vara bekant, att ett par af F.-B.-F:s landsortskretsar satt föreningsarbete bland fabriksflickor på sitt program. En förberedande dylik verksamhet torde äfven på flera andra ställen i vårt land existera.

taga det hemlösa diktverket till nåder och föra ut det i världen. Kändt är, hur det blef insändt till Iduns pristäflan 1905 och vann högsta priset, hvarigenom »Den stora vreden» nådde fram till offentligheten och dess förf. i ett slag blef namnkänd. Men en olycka i lyckan var att bokens utgifvande förebådades och åtföljdes af ett lofprisande, hvars på reklamsyfte beroende stortalighet var ägnad att utmana kritiken och skymma arbetets verkliga förtjänster. »Den stora vreden» har hvarken hos allmänhet eller recensenter rönt en framgång, som motsvarade det öfversvalande berömmet från dess faddrar i Iduns prisnämnd. Till detta förhållande har nog också bidragit arbetets stora omfång och dess ovanligt tunglästa stil. Ja, dess digra utseende har nog verkat mest afskräckande. Jag har hört personer, som varit ej blott läskunniga utan äfven litterärt intresserade, på allvar säga, att de ej kunde besluta sig för att taga itu med de tre tjocka banden. Men folk vill ha valuta för sina pengar; och som tid också är pengar, anses troligen den bästa valuta man kan få af en bok vara största möjliga tidsbesparing vid läsandet af densamma.

Om man emellertid offrar några dagar, eller låt vara ett par veckor, på att läsa ett verk, som tagit ett helt lifs arbete, och söker se bort från de tillfälligheter, som kunna inverka förvirrande på omdömet, hvad blir då slutintrycket och behållningen? Erkännas måste, att »Den stora vreden» för att vara ett skönlitterärt arbete är ovanligt svårtillgänglig. För nutidsmänniskor egenomliga åskådningar möta stundom i boken, dennas kärfva kraft och enkla högtidlighet äro kanske för stark kost åt sinnen, som blifvit bortskämda med raffinerade estetiska njutningar, och stilen, hvars tyngd gränsar till otymplighet, är vidt skild från det vanliga, till en hög grad af smidighet uppdrifna litteraturspråket. Men kan man smälta allt detta, så afslöjar sig »Den stora vreden» som ett väldigt folk- och bygdeepos, med värde ej blott som kulturhistorisk skildring utan ock som ett äkta skaldeverk. Om det skulle åskådliggöras genom en sinnebildlig tafla, borde en sådan föreställa ett norrländskt fjäll, som imponerande genom massa och stora linjer och mörkt af furuskogar höjer sig mot en gråmulen vinterhimmel.

* * *

I »Den stora vreden» förtäljas det vida Norrlands öden under ett par mansåldrar af en för hela Sverige skickelsediger tid, senare delen af stormaktsväldets skede: Karl XI:s och Karl XII:s regeringar. Sedan gammalt råda i rikets norra del laglöshet och nöd, framkallade mindre af klimatets hårdhet och landets ringa tillgångar än af efterblifvenhet och vidskepelse samt af förtryck och öfvervåld från de styrandes, »öfversåtarnes», sida. Detta allmänna elände stegras under stora ofredens dagar, hvar-

under den stadigvarande jäsningen i folkets sinnen bryter ut i uppror och sekteriska rörelser af både svärmiskt religiöst och tygellöst rätt skaplygne, och den allmänna villervallan slutligen hotar att mynna ut i ett fullständigt bristande af samhällsordningen. »Den stora vredens år» kallas denna hemsökelsens tid af folket, som väntar en räddare ur nöden. Och denne kommer till sist. Han kallas i boken mest och helst Svarte Mickel — fast han också har andra namn — han var en fattig pojke, af dunkel härkomst och flydde från sin hembygd undan grym miss-handel, som framkallats af den mörkaste vidskepelse. Som ung man återkom han, men måste efter ett misslyckadt försök att råda bot på landets nöd åter fly för de maktägandes hat. Så kommer han ut i främmande krigstjänst; efter sagolika bragder och äfventyr stiger han högt, träder åter i svensk tjänst och vin- ner Karl XII:s gunst. Han hemsändes — under namn af Mi- kael Loth — som konungens stadman och ståthållare öfver Norr- land med nära nog oinskränkt myndighet. Och så drager han med styrka och lämpor kärran ur dyn, stärfjar orättvisa och öfver- våld, straffar de skyldiga, skaffar mat åt de hungrande och gag- nande arbete åt de oroliga och samlar hela folket till en enhet, hvars krafter han riktar både på själfhjälps för den inre nöden och på ihärdigt försvar mot yttre fiender. Och dessa senare be- segrar han ej blott genom tapperhet och krigskonst utan äfven med hjälp af ett mästerstycke af statskonst, ett vågsamt dubbel- spel, genom hvilket landets fiender narras att vända vapnen mot hvarandra. En stor och förunderlig seger, hvarigenom Norrland räddas undan både ryssar och danskar, utgör höjdpunkten af hans bragdrika lefnad. Folket skådar upp till honom som sin räddare och som landets fader, och hans hemliga fiender förmå intet. Han får till hustru sin ungdoms älskade, Mäster-Sara, som hon kallas. Hon skildras som en kvinna genom klokhet, handlingskraft och hjärtelag en honom värdig maka, och hon är en af hans bästa hjälpare i arbetet på landets höjande. Men när efter några år kung Karl, som varit Mikael Loths stöd, faller, störtas denne af hätska fiender. Han måste för tredje gången fly, och det okändas mörker höljer slutet af hans lysande lefnadsbana.

Huru mycket af de i boken skildrade händelserna är verk- ligt historiskt, vet jag icke, och förf. själf synes vara på det oklara med den saken. I vetenskapliga verk, som behandla denna tid, förekommer, ej heller synes i dem Mikael Loths namn. Måhända skall en framtida forskning kasta ljus öfver händelsernas verkliga förlopp och öfver orsaken till att detta — om »Den stora vreden» kärna är historisk sanning — fallit i glömska.

Det är på en stor mängd folkliga arfsägner och minnes- berättelser, mest muntliga, men till en ringa del också skriftliga, som Högberg grundat sin framställning. Han är alltså ej ensam

om författarskapet, men är dock mycket mer än en samlare och återberättare. Han har till en inre enhet sammansmält de skilda sägnerna genom att i dem ingjuta sin egen personlighets anda. Hans är framställningen, som är utförd i stora drag, liksom huggna i sten, och hans är äfven hela bokens stämning, som är karg och kärf, men med en fläkt af storslagenhet, och som äfven ibland — trots ofta framträdande bitterhet — rymmer en öfverdådig humor, såsom i de dråpliga berättelserna om Mäster-Saras krig och Fejden med de sju falska profeterna.

Men om »Den stora vreden» i inre mening är helgjuten, så »streta» nog »delarne rätt mycket isär» i yttre afseende. Kring hufvudhandlingen flockas en mängd episoder med ringa eller intet sammanhang med berättelsens s. k. röda tråd, Mikael Loths historia. Och det synes, fast det är vanskligt att döma i saken, då man ej känner förf:s källor, som om Högberg ej kritiskt sofrat materialet, utan emellanåt i tidsföljd efter hvarandra sammanlänkat berättelser, som möjligen äro varianter sinsemellan, såsom olika episoder ur Emanuel Bredmans historia.

* * *

Till den yttre formen är »Den stora vreden» en episk prosacykel. Det har anmärkts som en egendomlighet för vår diktning, att flera af de bästa svenska skaldeverken äro skrifna i cykelform, såsom Fänrik Ståls sägner, Karolinerna, och på sätt och vis äfven Frithiofs saga och Gösta Berlings saga. Men det har tillika sagts, att en sådan form visade en brist i förmågan af komposition; för episka dikter skulle den i ett sammanhängande framställningen vara den mest fulländade. Enligt min mening är denna sats oriktig, åtminstone när det gäller ett epos om ett helt land eller folk. Ett sådant ämne kan ej uttömmande behandlas i en enda enhetlig berättelse; det delar med nödvändighet upp sig i episoder. Dessas naturliga formella motsvarighet är vers- eller prosacykeln, och den naturliga formen är också den mest konstnärliga.

Språket är starkt blandadt med ord ur den äldre svenskan och ur norrländskt mål, hvarigenom det får en alldeles säregen färg, men hvilket ej alls underlättar läsningen, då de äro främmande för icke norrlänningar. Förf. har dock godhetsfullt i slutet af hvarje del lämnat en liten ordförteckning med öfversättningar till läsarens uppbyggelse. Listorna skulle bara varit längre, ty inne i texten möter man ännu flera ord som »sörlänningar» ej känna till. Men heder och tack värdt är förf:s försök att sålunda med skriftspråket införlifva beståndsdelar från deras tungomål, »hvilkas språksjäl allt fortfarande är svensk». Det kan icke nog sträfvast att rikta vårt språk med svenska ord och rena det från *obehöftiga* främmande. Och präktiga ord äro somliga af dem förf. bjuder på. Jag vill endast nämna »hvälfving» (= nisch), »ändskörd» (= resultat, utgång), »stadman» (= ställföreträdare, representant), »öfversäte» (= öfverhetsperson, öfverklassare). I

sin ståndpunkt till språkfrågan visar förf. samma svenska sinnelag och kärlek till det folkegna som genomandas hela hans skildring af händelserna.

Berättelsen är starkt färgad af folksagans mystik. En viktig roll spelar Gråe Jägaren, som är ett slags skyddsande för Bottenlanden och som bland nyfödda människobarn väljer åt sig »gussöner» att vara hans tjänare. Dessa äro alla män, hvilkas lifsgärning bär viljekraftens och snilletts prägel och som hvar i sin mån sträfva att från sin hembygd aflyfta »den stora vredens» förbannelse. Den främste af dem är ock den, som helt utför verket, nämligen Svarte Mickel. Han har de rikaste gåfvorna och den största lyckan, men den senare viker från honom, sedan han genom en försummelse förtörnat sin öfvernaturlige fadder. Intressant är f. ö. att se hur i dessa till sena tider bevarade sägner återkomma gamla, vidt spridda och kända folksagomotiv. Ett dylikt är historien om hur Svarte Mickel, då han låter döpa om sig, glömmer att bjuda sin gudfader till dopet, hvarför denne, Gråe Jägaren, vredgas och öfverger honom. Gråe Jägaren själf, i sin gråa dräkt, med sitt spjut och sin vinghäst och enligt sagan herre öfver allt Norrland, tycks vara en ättelägg af den gamla gudalärans Oden, eller rättare sagdt, han är den gamle själf ännu igenkännlig under förklädnaden. Och traditionen om hur Svarte Mickel efter sin sista flykt håller sig dold i ett berg långt borta i ödemarken, och hur folket under svåra tider väntade hans återkomst därifrån, är ett sidostycke till sagan om Barbarossa, som sofver seklers sömn i berget Kyffhäuser. Förunderlig är denna sagans vandring till den höga Norden, och enastående och öfverlägsen måste den människa varit, hvars gestalt attraherat urgamla sägner och som blifvit hufvudpersonen i det nordsvenska folkepos, Högberg återgifvit med något af fornsagans stämning och storhet.

Aiwa Uppström.

— * —

Från kvinnovärlden.

Finland.

Kvinnan i landtdagen.

Angående sina första intryck som landtdagskvinna skrifer Alexandra Gripenberg i ett bref till »The English Woman's Review» bl. a. följande:

»Det är ännu för tidigt att säga något om kvinnans medverkan i landtdagsarbetet. Så mycket kan dock intygas, att början är god, i ty att 27 kvinnor varit kallade till medlemmar i de

olika kommittéerna, 12 af dem som suppleanter. Ett förhållande, som onekligen visar på en svag punkt är, att somliga kvinnor blifvit valda, icke emedan de sutto inne med kunskaper i de frågor, som kommittén hade att behandla, utan emedan de voro kvinnor eller — för att fylla ett ledigt rum. Detta är i synnerhet fallet med några af valen ibland socialdemokraterna. Det är omöjligt att en sömmerska kan vara en lämplig person att sitta i ett konstitutionsutskott, eller en fabriksarbeterska i ett finansutskott, hvilket nu blifvit fallet. Af denna anledning kommer nog folk att säga: 'Nu har det då visat sig att det inte är någon nytta med att kvinnor sitta i landtdagen'. Hur mycket olika skulle ej vår ställning blifva, om vi hade kvinnliga advokater i lagkommittén och kvinnliga banktjänstemän eller framstående affärskvinnor i finanskommittén.

I ett fall ha vi anledning att glädjas och det är, att alla petitioner och förslag, väckta af kvinnor, utan undantag behandlat kvinnors och barns intressen, sedlighetsspörsmål, uppfostran och andra frågor af etisk innebörd. I rena partifrågor ha kvinnorna sällan uppträdt, ehuru de 'visat sin färg' genom att underteckna motioner tillika med männen och genom att rösta med sina partier i viktiga frågor. De väckta kvinnomotionerna och petitionerna röra sig om följande ämnen: höjande af äktenskapsåldern från 15 till 18 år; den gifta kvinnans myndighet och egendomsförhållanden (tre olika petitioner); den gifta kvinnans lagliga rätt till barnen; reformer i fråga om de utom äktenskapet födda barnens rättsliga ställning; höjning af straffet för sedlighetsförbrytelse mot minderåriga flickor under 17 år; rätt för kvinna att bekläda ämbeten i statens tjänst; reform i afseende å flickors husliga uppfostran och statsunderstöd därtill; barnmorskors anställande i alla landtförsamlingar (nära 100 församlingar sakna sådana och dödlighetssiffran bland nyfödda barn är mycket hög). Utom dessa petitioner har en kvinna inlämnat en petition om förbättring af arbetarebostäderna och en om stiftande af en högskola för det finska språket, dess litteratur och 'folklore'.

De nio socialdemokratiska kvinnorna ha kommit med ett förslag, att i hvarje kommun skulle upprättas en af staten understödd anstalt för kvinnor med barn, födda utom äktenskapet, där mödrar och barn skulle bli upptagna och underhållna. Då detta förslag var mycket oklart affattadt och i många punkter nästan öppet förordade »den fria kärleken» i dess mest oinskränkta tillämpning, väckte detta en stark opposition från de andra kvinnliga ledamöterna, så mycket mer som de föreslagna »hemmen» i mycket påminde om de bekanta anstalterna från forna tider vid kyrkan Notre Dame i Paris, hvilka måst afskaffas i följd af de afskyvärda missbruk, hvartill de gäfvo anledning. Detta var första gången tvenne stridiga uppfattningar brutit sig mot hvarandra bland landtdagens kvinnor. Men det blir troligen ej den sista. Nästa strid kommer att stå om den kvinnliga skydds-

lagstiftningen och beklagligt nog är det blott få om ens någon (utom en) af oss kvinnor, som stå på 'den rätta sidan'.»

För dem som känna brefskrifvarinnans ställning till denna fråga — fröken Gripenberg är som bekant en af de ifrigaste motståndarna till en laglig inskränkning af kvinnans rätt till arbete — är det klart hvad som här menas med »den rätta sidan».

*

**De kvinnliga landtdagsledamöternas petition om äkta makars
egendoms- och gäldsförhållanden.**

En sådan petition har af Lucina Hagman och hennes med-
systrar i den finska landtdagen inlämnats i maj detta år. Den
meddelas in ixtenso i Nutid och inledes med följande ord:

»För första gången inträffar det nu i Finlands historia, att
också den andra hälften af landets invånare, kvinnorna, äro kal-
lade att medverka i det lagstiftningsarbete, som i sin mån ordnar
lifvets olika förhållanden, af hvilka kvinnans lika så väl som man-
nens lycka och framgång är beroende.

Det är naturligt, att kvinnan nu, då hon har inflytande på
lagstiftningen, försöker att få till stånd förändring af de lagar,
hvilka minst motsvara hennes rättskänsla och lifsåskådning och
lika naturligt är, att hon främst väljer de lagar, som mest
sårat hennes rättskänsla och djupast berört hennes livsvillkor.
En af dessa lagar är den nu gällande äktenskapslagen.

Den allt klarare blifna rättsuppfattningen har hos medborga-
ren rubbat de principer, enligt hvilka hustrun i vår nu gällande
äktenskapslag anses omyndig såväl i förmögenhetsrättsligt som
personligt afseende. Särskildt under senaste tid, och i all synner-
het sedan kvinnan erhållit politisk medborgarrätt, har denna rätts-
uppfattning utvecklats sig till en oafvislig fordran på fullmyndig-
het för kvinnan inom äktenskapet. Denna fordran har blifvit
så stark och allmän, att dess åsidosättande otvifvelaktigt skall
drifva medborgare att söka äktenskaplig förening under andra
former än i det lagliga äktenskapet. Förebud i denna riktning
förefinnas redan.»

Efter att ha meddelat en öfversikt af frågan om äkta makars
ägendomsförhållandens utveckling och nuvarande ståndpunkt, samt
ha påvisat, att så länge ännu bestämmningen är i gällande kraft,
»att mannen är sin hustrus rätta målsman och äger söka och
svara för henne samt råda öfver boet», hustrun icke erhållit
rättvisa inom äktenskapet, koncentrera de petitionerande sitt yr-
kande i följande reformförslag:

»Männens målsmanskap öfver hustrun bör upphävas och
civillagarna i detta afseende ändamålsenligt förändras. Hustruns
bestämmanderätt öfver sina barn bör utsträckas. Allt med till-
lämpning af jämlikhetens princip.»

* * *

*

England.

Den stora rösträttsdemonstrationen i Edinburg d. 5 oktober.

The Women's Franchise, en ny sedan juni detta år startad rösträttstidskrift, innehåller följande skildring af en nyligen timad episod i de skotska kvinnornas rösträttshistoria:

»Skotland har under förgångna tider varit, och är ännu, en öppen tummelplats för många mot hvarandra stridande sekter, trosbekännelser och åskådningar, och Edinburg, landets urgamla hufvudstad, har haft sin rika anpart af festtåg och processioner af såväl kunglig som demokratisk och revolutionär karaktär. Men för visso ha dess gröna kullar, dess slumrande grå palats, dess präktiga gator, vallar och torn aldrig bevittnat en så egendomlig, för eftertanken så betydelsefull och i sitt slag så vältalig demonstration som de politiska rösträttskvinnornas tåg lördagseftermiddagen d. 5 okt. 1907.

Ordnandet af det stora demonstrationståget hade en kommitté af Edinburgs Nationalförening för kvinnans rösträtt åtagit sig, och det utmärkta resultatet visade, att densamma skött sitt uppdrag med en beundransvärd entusiasm, enighet och praktisk klokhet.

Processionens utgångspunkt var »The Kings Park», och här samlades i den vackra höstaftonen hundratals kvinnor i vagn och till fots, icke endast från Edinburg utan från Glasgow, Aberdeen, Dundee och Dunfermline.

Långt före den utsatta timmen var hela sluttningen af kullen fylld af en intresserad, tyst och något förvånad människohop, som med uppmärksamhet följde det skådespel, som upprullade sig nedanför. Half fyra var tåget ordnad och med ridande polis i spetsen satte det sig i gång. I tåten befann sig rösträttsföreningens behagliga och värdiga president miss S. E. S. Mair i sin vagn och vid hennes sida Lady Frances Balfour. Därpå följde kvinnornas led, räknande två å tre tusen deltagarinnor, hvilkas enkelhet i klädsel och uppträdande gaf åt det hela en i hög grad värdig prägel. Synbarligen var här lika mycket allvar med i spelet som vid någon af de stora folkdemonstrationer, historien vet att omtala.

Den människomassa, som denna lördag kantade Edinburgs gator för att se tåget passera, räknades till nära en million — ty om kvinnorna infunnit sig i hundratals för att deltaga i processionen, trängdes män och kvinnor i tusental för att beskåda den — hvar af framgick, att man, om än dunkelt, kände och förstod den anda, som besjälade demonstranterna.

Det var en stillsam, odemonstrativ och uppmärksam åskådargrop, karaktäristisk för Edinburg. Här och hvar viftades med en näsduk från en balkong som ett igenkänningstecken åt någon i tåget; emellanåt lyftade en herre sin hatt till hälsning. Åskådarnas ansikten afspeglade de mest skiftande uttryck: hån, löje, tvekan, förvåning eller vänligt förstående. Om man undantar en

och annan kvickhet, utslungad af en man i hopen, såsom: »Gå hem och se efter barna!» »Bättre stoppa era strumpor!» »Det här kostar er nog sex månader!» förnams ingen fientlighet. Å andra sidan måste den rådande föreställningen om den bråkiga, bullersamma rösträttskvinnan ha fått sig en snäsning. Det fanns absolut ingenting hos denna stilla, allvarliga, i god ordning framtågande kvinnohär, bestående af arbeterskor inom olika lifsområden, representanter för alla slags yrken och klasser, gamla och unga, alla förenade genom en och samma tro på sin rättvisa sak, som kunde gifva näring åt folkfantasierna. Förbi historiska borgar och palats, uppför slingrande vägar, genom gator och torg drog tåget fram lugnt och stilla i skydd af polisen. I dess led syntes åtskilliga män, — däribland en af stadens anseddaste präster, — hvilka voro nog ridderliga att öppet visa sin sympati för kvinnornas sak.

Vid porten till Synod Hall, där mötet skulle hållas, stannade tåget, och nu fylldes två af dess salar till sista plats af en ofantlig åhörarmängd. Miss Mair intog ordförandestolen i den ena salen, Lady Steel i den andra. Bland talarinnor, som med känd entusiasm och våltalighet uppträdde på mötet, nämnas: Mrs Despard, Miss Pankhurst, Mrs Billington-Greig och andra. Med aklamation hälsade resolutioner antogos om en vädjan till regeringen, att vid nästa parlamentssession genomföra kvinnans rösträtt och »däriigenom utplåna den orättvisa, som så länge vanhedrat nationen».

Följande söndag hölls ett religiöst möte i Queens Hall, där den andliga sidan af kvinnorörelsen utvecklades, och där flera prästmän af olika läger uppträdde.

* ————— *

Föreningsmeddelanden.

Yrkesfarekommittén. Inför nämnda kommitté ha representanter för Förbundet haft tillfälle redogöra för styrelsens synpunkter rörande förbud för kvinnors nattarbete i fabriker. De af Förbundets ordförande utvecklade synpunkterna komma att framläggas i en till kommittén ställd skriftelse. Äfven ha representanter för Kvinnliga typografförbundet blifvit hörda i frågan.

*

Kvinnliga poliser. I den af Svenska kvinnornas nationalförbund tillsatta kommittén för behandlande af frågan om kvinnliga poliser har F.-B.-F:s styrelse som sin representant utsett fru Anna Höjer.

*

Testamentsformulär. I enlighet med en framställning på sista kretsmötet och för att tillmötesgå en från många håll uttalad önskan har F.-B.-F:s kommitté för lagfrågor genom sin ordförande, revisionssekreterare J. Linders, låtit utarbete dels testamentsformulär af vanlig formulering, dels ock sådana, där dotters rätt särskildt skyddas och där testamente sker direkt till dotter. Därjämte har revisionssekreterare Linders affattat praktiska anvisningar rörande själfva tillvägagåendet vid testamentens uppsättande. Kvinnornas insikt i de enklaste rättsliga frågor är beklagligtvis ganska ringa och kommittén hoppas därför, att de utarbetade anvisningarna och formulären skola i någon mån skänka kunskap och på samma gång lära kvinnorna att inse, att de måste själfva sätta sig in i sådana praktiska rättsliga frågor, som särskildt beröra dem. Det är att hoppas att Dagnys läsare hvar i sin ordning bidra till att sprida kännedom om medföljande anvisningar och formulär.

*

F.-B.-F. kretsen Malmö—Lund med omnejd bestämde vid sitt senaste sammanträde i Malmö, å Frimurarelogens festsal, under ordförandeskap af fru Anna Lewenhagen, den 21—23 april som tidpunkt för det gemensamma möte för alla Fredrika-Bremer-Förbundets kretsar, som skall äga rum i Malmö och Lund år 1908.

Föreståndaren för arbetsförmedlingen i Malmö, hr Nils Skogh, inledd aftonens diskussion om »Betydelsen af Sveriges offentliga arbetsförmedling». Efter föredraget följde diskussion, hvarpå kretsmötet beslöt, på förslag af professor Wallengren, att, med erkännande af den gagnande verksamhet, Sveriges offentliga arbetsförmedling utöfvar, uttala sina sympatier för densamma, samt att — med anledning af ett under diskussionen framlagdt förslag om en hemställa till styrelsen för arbetsförmedlingen i Malmö att utsträcka sin verksamhet äfven till platsförmedling för kvinnor med elementarskolebildning — uppdraga åt kretsstyrelsen att taga i öfvervägande detta förslag.

*

Stockholms Rikstelefonistförening. Den 2 okt. har en förening med detta namn bildats, afseende »att vara en sammanslutning af vid Rikstelefonstationen i Stockholm anställda telefonister, för tillvaratagande af gemensamma intressen i socialt och ekonomiskt hänseende».

* ————— *

Rättelse: I artikeln »De tillspillo gifna», häft. 15, sid. 312, står: »Fljednens år 1883 i Kaiserswerth upprättade magdalenahem», skall vara »1833».

Anvisningar och formulär för testamentes upprättande,

utgifna af

Fredrika-Bremer-Förbundet.

1) Testamente må göras af hvarje man eller kvinna (gift eller ogift), som uppnått 21 års ålder. Den, som är eller varit gift, kan dock göra testamente äfven före nämnda ålder. Den som fyllt 15 år, må genom testamente bortgifva egendom, som han eller hon förvärfvat genom eget arbete.

2) Testamente kan omfatta testamentsgifvarens hela förmögenhet eller delar däraf. Den del af förmögenheten, som icke borttestamenterats, tillfaller de lagliga arfvingarna. Därest testamentsgifvaren har bröstarfvingar (barn, barnbarn), hafva dessa ovillkorlig arfsrätt till hälften af testamentsgifvarens förmögenhet (den s. k. *laglotten*) och öfver denna kan testamentsgifvaren ej genom testamente förfoga. Har sådant ändå skett, gör domstol på klandertalan af bröstarfvinge rättelse i testamentet, såvidt däri genom laglotten inskränkts.

3) Testamente kan göras så väl skriftligen som muntligen. Dock bör den skriftliga formen, så vidt ske kan, alltid användas till förekommande af stridigheter rörande testamentets innehåll. Innehållet bör vara så tydligt och lättfattligt som möjligt. Särskildt bör klart utsägas, om det, som testamenteras, skall med äganderätt eller allenast med nyttjanderätt tillfalla den, som får testamentet.

4) I fråga om det skriftliga testamentet hänvisas till nedanstående formulär.

Såsom af dessa framgår, skall testamentet *ori- och dagtecknas* samt af testamentsgifvaren *egenhändigt underskrifvas*. (Kan testamentsgifvaren till följd af sjukdom eller eljest icke skriva sitt namn själf, kan han uppdraga åt annan att skriva namnet samt själf teckna bomärke eller genom att hålla i pennan eller på papperet gifva tillkänna sin vilja att underteckna; detta brukar angifvas medelst en anteckning under namnet »med hand om pennan» eller »med hand på papperet».)

5) För att testamente skall vara lagligt, fordras, att testamentsgifvaren vid testamentets upprättande handlat med *sundt och fullt förstånd och af fri vilja*. Att så varit förhållandet, skall kunna styrkas med vittnesmål af *två ojäfviga personer*, som *personligen känna* testamentsgifvaren samt varit vid testamentets upprättande *på en gång närvarande och anmodats att bevittna* detta. Vittnesmeningen under testamentet brukar skrivas så fullständig, att den innehåller allt hvad vittnena skola kunna intyga; den bör därför före underskrifvandet af vittnena noga genomläsas.

I händelse klandertalan mot testamentet väckes, måste vittnena höras på ed inför domstolen för att styrka testamentets lagliga tillkomst. För att icke riskera att genom vittnenas död gå miste om den erforderliga bevisningen, är det att förorda, att de personer, som bevittnat testamentet, snarast ske kan, »för dödsfalls skull» afhöras vid närmaste domstol såsom vittnen om riktigheten af det af dem afgifna intyg. Om dylikt vittnesförhör ej hålles, är det lämpligt att låta tre eller flera personer samtidigt underteckna testamentet såsom vittnen, på det att, då tvist om testamentets giltighet till äfventyrs uppkommer, åtminstone två personer må finnas i lifvet, som då kunna inför domstol beediga testamentets riktighet.

6) Därest *munligt* testamente förekommer, är det att tillråda, att vittnena genast efter det testamentsgifvaren gjort sitt förordnande, skriftligen affatta så väl själfva förordnandet som de närmare omständigheterna vid testamentets tillkomst.

Vid skriftligt testamente behöfver däremot testamentets innehåll ej kungöras för vittnena, hvadan det icke är nödigt att vid testamentstillfället i vittnenas närvaro högt uppläsa testamentet. Om testamentet ej i vittnenas närvaro uppläses, måste testamentsgifvaren inför dem förklara, att han noga tagit del af testamentets innehåll och att det innefattar hans yttersta vilja.

7) Om testamente göres till kvinna i afsikt att *hennes varande eller blifvande man ej skall äga förfoga öfver det testamenterade*, skall i testamentet tydligt utsägas, att hvad som tillfaller henne, skall *tillhöra henne enskildt och vara från hennes mans förvaltning undantaget*.

8) Den, som gjort testamente, är berättigad att när som helst återkalla eller ändra detsamma.

9) I fråga om hvad den har att iakttaga, som fått testamentet, och den, hvars arfslott inskränkts genom ett upprättadt testamente, hänvisas till 18 kapitlet ärfdabalken.

* * *

Formulär.

(Formulär 1.)

Testamente.

Undertecknad N. N. förklarar härigenom min yttersta vilja vara, att efter min död all min kvarlåtenskap skall med äganderätt tillfalla M. M.

(Ort, datum och namn.)

Att N. N. som vi personligen känna, denna dag med sundt och fullt förstånd och af fri vilja förklarar ofvanstående förordnande innefatta hans (hennes) yttersta vilja och testamente samt egenhändigt underskrifvit detsamma, intyga undertecknade, särskildt tillkallade och på en gång närvarande vittnen.

(Ort och datum.)

(Underskrifter af två vittnen med angifvande af titel och bostad.)

*

(Formulär 2.)

Testamente.

Undertecknad N. N. förklarar härigenom min yttersta vilja vara att min kvarlåtenskap efter min död delas på följande sätt:

- 1) A. A. erhåller etc.
- 2) B. B. erhåller etc.
- 3) Återstoden af kvarlåtenskapen tillfaller C. C.

[eller 3) Återstoden af kvarlåtenskapen delas mellan mina arfvingar enligt lag.]

(Ort, datum och namn.)

Vittnesmening, se formulär 1.

*

(Formulär 3.)

Testamente.

Härigenom förordnar jag såsom min yttersta vilja, att min dotter A. A. skall af min efterlämnade kvarlåtenskap först be-
komma ett belopp af 10,000 kronor, hvarefter den öfriga kvar-
låtenskapen delas mellan samtliga mina barn enligt lag.

(Ort, datum och namn.)

Vittnesmening, se formulär 1.

*

(Formulär 4.)

Testamente.

Härigenom förordnar jag såsom min yttersta vilja, att efter min död all min kvarlåtenskap skall med äganderätt tillfalla min systerdotter A. A., gift med B. B., och stadgar jag tillika, att nämnda egendom med dess afkomst äfvensom allt vederlag för egendomen och dess afkomst skall tillhöra A. A. enskildt och och vara från mannens förvaltning undantagen.

(Ort, datum och namn.)

Vittnesmening, se formulär 1.

*

(Formulär 5.)

Testamente.

Härigenom förordnar jag såsom min yttersta vilja, att min efterlämnade kvarlåtenskap fördelas på följande sätt:

1) Min brorsdotter A. A. erhåller 20 aktier i aktiebolaget X.; och skola nämnda aktier jämte afkomsten däraf äfvensom egendom, som vid aktiernas försäljning kan komma att utgöra vederlag därför, tillhöra A. A. enskildt, så att, för den händelse A. A. ingår äktenskap, hennes man ej erhåller giftorätt i egendomen och så att densamma blifver från mannens förvaltning undantagen.

2) Min syster B. B. bekommer 10,000 kronor.

3) Återstoden af min förmögenhet tillfaller föreningen Y med

det villkor, att föreningen, så länge min trotjänarinna C. C. Iefver till henne årligen utbetalar 500 kronor.

(Ort, datum och namn.)

Vittnesmening, se formulär 1.

*

(Formulär 6.)

Testamente.

Undertecknade äkta makar förordna härigenom såsom vår yttersta vilja, att, då endera af oss dör, samtliga våra bröstarfvingar skola bekomma sin fulla arfslott, dock att, hvad våra kvinnliga bröstarfvingar angår, skall gälla, att deras arfslott skall vara deras enskilda egendom, så att, därest de vid vår bortgång äro gifta eller sedermera ingå äktenskap, mannen ej erhåller giftorätt i egendomen, hvilken skall vara från hans förvaltning undantagen.

(Ort, datum och namn.)

Att N. N. och hans hustru M. M., hvilka vi personligen känna, denna dag med sundt och fullt förstånd och af fri vilja förklarar ofvanstående handling innefatta deras yttersta vilja och testamente samt egenhändigt undertecknat handlingen, intyga undertecknade särskildt tillkallade och på en gång närvarande vittnen.

(Ort och datum.)

(Underskriften af två vittnen med angifvande af titel och bostad.)

*

(Formulär 7.)

Inbördes testamente.

Vi undertecknade äkta makar förklara härigenom vår yttersta vilja vara, att den af oss, som öfverlefter den andra, skall med äganderätt erhålla den afidnes kvarlätenskap; dock att detta förordnande ej må verka till inskränkning i bröstarfvinges laglott.

(Ort, datum och namn.)

Vittnesmening, se formulär 6.

*

(Formulär 8.)

Inbördes testamente.

Undertecknade äkta makar, som icke hafva några bröstarfvingar, förordna härigenom såsom vår yttersta vilja, att den af oss, som öfverlefter den andra, skall under sin återstående lifstid med nyttjanderätt behålla och besitta den afidnes kvarlätenskap. Efter bådas vår död delas den kvarvarande egendomen mellan våra dåvarande arfvingar enligt lag.

(Ort, datum och namn.)

Vittnesmening, se formulär 6.

— * —

AKTIEBOLAGET INGEBORG HALLINS BRODERIAFFÄR

rekommenderar sitt rikhaltiga lager af konstnärliga, uppritade
och påbörjade broderier.

Största urval af alla färgnyanser i Silke och Garn.

Uppritade broderimönster och namn.

Originalmönster till alla broderier, utförda af konstnärer,
fås på beställning.

Originalstatyetter och Antikviteter.

Elever emottagas.

Order expedieras äfven till landsorten.

*Aktiebolaget Ingeborg Hallins Broderiaffär,
Grefgatan 40, Stockholm.*

Allm. Telefon 220 97.

FORMULÄR OCH ANVISNINGAR

TILL

ÄKTENSKAPSFÖRORDS UPPRÄTTANDE

UTGIFNA AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

Rekvireras från F.-B.-F:s byrå.

SELMA HÄGGLUND,

STOCKHOLM,

HAMNGATAN 38.

Parfumerier & Toilette artiklar,

Hygieniska tandborstar m. m.

Riks- och Allm. Telefon 8407.

Ritning, Målning och Modelleri.

I godt hem på landet, ej långt från Stockholm, emottages
elever och meddelas undervisning af konstnär. Svar märkt
»R. M. M.», under adr. S. Gumælii Annonsbyrå, Stockholm.

Anmälan.

Dagny, utgifven af och organ för **Fredrika-Bremer-Förbundet**, anmäler med **1907** sin 22:a årgång. Tidskriften skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillförene skall **Dagny** beakta kvinnofrågan och dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, såväl de praktiska som de intellektuella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt **sociala frågor**, stå de litterära intressena äfven på tidskriftens program.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1907** med **20** häften, utgörande minst **28** tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, **54 Drottninggatan**, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå till ett pris af **30 öre** pr enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelef. 68 98. A. T. 82 11.

Wademeccum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Grand Palais, Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör

Stockholm.